

MIRU GYÖRGY

Petőfi napja, Kossuth éve, avagy ki és hogyan csinálja a történelmet?

1848. március 15. eseményeit a nemzeti emlékezet azonosította Petőfivel, akinek akkori tettei szinte logikusan következtek habitusából, költői szerepeiből és a közvéleményben magáról kialakított képből. A „Petőfi napja” kifejezés Vajda János egy 1895-ös megemlékezéséből származik, de már a kortársak is elismerték Petőfinek az események előkészítésében és megvalósításában szerzett kiemelkedő érdemeit.¹ Hogy ennek mintájára az 1848 márciusától 1849 augusztusáig terjedő közel másfél év történéseit azonosítani lehetne Kossuth Lajos politikusi cselekedeteivel, már nem ennyire egyértelmű. Az biztos, hogy (különösen) az önvédelmi háború vállalásában és szervezésében Kossuth főszerepet játszott, politikai tehetségét kezdeményezően és konstruktívan tudta kihasználni a nem szokványos körülmények között. Legyen a szó ismét Vajdáé, aki a történelmi szereplő és esemény relációját nemcsak Kossuthtal, hanem – előbb említett írásában – Petőfivel kapcsolatban is felvetette: „Sokszor van vita afelől, vajjon a nagy idők csinálják-e a nagy embereket, vagy nagy emberek a nagy időket? Annyit bizonyosként lehet állítani, hogy ha Kossuth nincs, bizonytalannal nem történik az, ami 48–49-ben történt. Háborura semmi esetben sem került volna a dolog. És így föltehető, hogy egy rendkívüli ember szelleme teremti olykor a rendkívüli eseményeket.”²

Kapcsolattörténeti vázlat

Kossuthnak és Petőfinek nem sok személyes találkozását jegyezte fel az irodalom- vagy a politikatörténet, amire részben magyarázat a nagy korkülönbség, a generációs eltérés.³ A gyökerekben mégis van valami közös. Petőfi anyja, Hrúz Mária a Turóc megyei

¹ VAJDA János, *Petőfi napja* = V. J., *Szép prózai írások*, s. a. r. SERES József, Budapest, Akadémiai, 1972, 416–419, 593–594. Maga Vajda az egykori történésekhez időben közelebbi visszaemlékezésében szintén nagy elismeréssel szólt Petőfiről. VAJDA János, *Egy honvéd naplójából* = VAJDA, 316–318. Vö. KALLA Zsuzsa, *Petőfi politikusi képe 1848–49-ben = A márciusi ifjak nemzedéke: „Nem küzdénk mi sem dicsőség- sem díjért”*, szerk. KÖRMÖCZI Katalin, Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum, 2000, 83.

² VAJDA, 326, 416.

³ Petőfi és Kossuth kapcsolatáról több, nem feltétlenül tudományos írás is született. HATVANY Lajos, *Így élt Petőfi*, Budapest, Akadémiai, 1967, II, 371–372; FEKETE Sándor, *Petőfi és Kossuth – ma* = F. S., *Mezítaláb a szentegyházban: Cikketek Petőfiről és kortársairól*, Budapest, Magvető, 1972, 191–214; PÁNDI Pál, *Petőfi és Kossuth* = P. P., *Első aranykorunk: Cikketek, tanulmányok a magyar felvilágosodás és reformkor irodalmáról*, Budapest, Szépirodalmi, 1976, 461–473, 615–617; DÁVID Gyula, *Kossuth és Petőfi* = DÁVID Gyula, EGYED Ákos, KÖTŐ József, *Kossuth Lajos és Erdély*, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2004, 49–55.

Necpálon született, s csak már szinte felnőttként került Pest megyei rokonokhoz szolgálonak. Kossuth családja szintén turóci eredetű volt. Kossuthfalván (korábban Udvard), szlovák környezetben éltek (maga a családnév is szláv eredetű), s származtak szét szerte az országban. Kossuth apja, Kossuth László az 1780-as években költözött le zempléni rokonaihoz. Fia már a hegyvidék és az Alföld találkozásánál fekvő Monokon született. A „Felvidék fia” politikai népszerűsége és kultusza igazán az Alföldön vált jelentőssé, ahogy Petőfi is az Alföld költőjének szerepében vált ismertté.⁴

Éppen találkozhattak volna Csapó János ügyvéd pesti társaskörében, ugyanis a rokoni, baráti szálakkal egybeszótt társaságot Kossuth is látogatta. Petőfi azonban akkor lett a ház vendége, majd állandó lakója, miután a családfő 1844 tavaszán sikasztási ügye miatt eltűnt. Így az emlékező, Vachott Sándorné Csapó Mária nem is jegyzett fel ilyen találkozást. Kossuth rokonságban állt a férj családjával, apja testvére volt Vachotték anyai nagymamájának, anyja pedig támogatta Sándor nővérét, Kornéliát, akinek Erdélyi Jánossal kötött házassága alkalmával Kossuth Lajos násznagya volt.⁵

Egyébként a politikus és a költő kapcsolatát már a forradalom előtt a távolságtartás, a kölcsönös ellenérzés jellemezte. Kossuth 1846 végén visszalépett a közös publikálás lehetőségétől az Életképekben, mert nem akart egy költő mellett megjelenni. Ez az indoklása azért is hat furcsán, mert az 1847-ben Bajza József által szerkesztett ellenzéki kiadvány, az Ellenőr nemcsak Kossuth írását, de Petőfi három versét is közölte. Petőfi mindezek ellenére részt vett a Pesti Kör, majd az Ellenzéki Kör rendezvényein, s a Védegyelet törekvéseit is támogatta, amelynek Kossuth kezdetben lelkes szervezője volt.⁶ Így biztosan találkoztak az ellenzék párttá alakulásában és programadásában fontos 1847. március 15-i értekezleten vagy az azt követő másnapi estélyen. Ezen az alkalmon Petőfi több versét, köztük *A nép nevében* adta elő, de Petőfi-verssel lépett fel Egressy Gábor is, és Vörösmarty Mihály is elszavalta saját költeményét, míg a zempléni Kazinczy Gábor beszédet mondott.⁷

Az ifjúság, köztük Petőfi barátai persze lelkesedtek Kossuthért, s még követte választásában is aktívan közreműködtek 1847 őszén – a költő azonban nem, hiszen éppen nászútját töltötte, s távol volt Pesttől.⁸ Az 1848–49-es események során aztán gyakoribbá váltak találkozásaik, még ha kapcsolatuk ettől nem is lett jobb. A budai

⁴ KOSÁRY Domokos, *Kossuth Lajos a reformkorban*, Budapest, Osiris, 2002, 23–29; KERÉNYI Ferenc, *Petőfi Sándor élete és költészete: Kritikai életrajz*, Budapest, Osiris, 2022, 16–19.

⁵ VACHOTT Sándorné, *Rajzok a múltból: Emlékiratok*, Budapest, Aigner, 1887, I, 130–142, 201–208, 300–309, 334–346, 354–358, II, 1889, 23; KERÉNYI, 128–129.

⁶ SZABAD György, *Petőfi és Kossuth viszonyának néhány mozzanata = Petőfi-mozaik*, szerk. PAÁL Rózsa, WÉBER Antal, Budapest, Tankönyvkiadó, 1975, 14–31; VARGA János, *A jobbágyfelszabadítás kivívása 1848-ban*, Budapest, Akadémiai, 1971, 94; KALLA, 81, 90; KOSÁRY, 317–345; KERÉNYI, 166, 196–197, 245.

⁷ Pesti Hírlap, 1847. március 19., 849. szám, 183–184; *Kossuth Lajos 1848/49-ben I.: Kossuth Lajos az utolsó rendi országgyűlésen 1847/48*, s. a. r. BARTA István, Budapest, Akadémiai, 1951, 122–126; KOSÁRY, 368–369; KERÉNYI, 291, 295–296.

⁸ VAJDA, 309–313; DEGRÉ Alajos, *Visszaemlékezéseim*, szerk. UGRIN Aranka, Budapest, Szépirodalmi, 1983, 155–156; KOSÁRY, 405; KERÉNYI, 341–342.

főhadparancsnoknak, Ignaz Lederer bárónak a demonstráló ifjúság elleni erőszakos fellépése miatt tiltakozó május 12-i népgyűlésen Petőfi élesen bírálta a kormányt, s ő vezette a minisztertanácshoz kiküldött delegációt is. A tanácskozáson Kossuth betegesen vett részt, s nem szólalt meg. A Marczius Tizenötödike című lap is bírálta a kormányt a katonaság fellépéséért, s egy Kossuth–Nyáry-kabinet megalakítását követelte. A radikálisok azt mindenképp szerették volna elérni, hogy Nyáry Pál váltsa fel a belügyminiszteri poszton a számukra nem szimpatikus Szemere Bertalant. Petőfi viszont, aki a nevét Radical Körre változtató Nemzeti Kör május 7-i tisztújításán választmányi tag lett, a Vasvári kezdeményezte Marcziusi Clubba nem lépett be, s az ügy nyomán született publicisztikájában bírálta a kormányt: igaz, azzal is csak elszigetelődött, ahogy népgyűlési kirohanásával is.⁹

A költő részt vett az első népképviselői országgyűlés megnyitására, annak ellenére, hogy sikertelenül szerepelt a választásokon. Vajda Jánostól tudjuk, hogy Kossuth július 11-i nagy beszédét együtt hallgatta Petőfi, Vasvári és más népvézerek társaságában. Petőfi kormánnyal szembeni kritikája csak fokozódott az országgyűlés vitái alatt, főként az „olasz segély” ügye és a hadkiegészítési törvény kapcsán. Az utóbbi összefüggésében Vörösmartyt is megtámadta, aki a Bajza József szerkesztette Kossuth Hírlapjában válaszolt, de Petőfi viszontválasza is ugyanott jelenhetett meg.¹⁰

A szabadságharc alatt az egymással szembeni averzióik enyhültek, az Egyenlőségi Társulat Petőfi fogalmazta kiáltványa harcostársként szólott Kossuthról, valamint a pesti ifjúságról. Petőfi a honvédtoborzást is támogatta: amikor szeptember 24-én Kossuth felszólította a képviselőket, hogy induljanak vidéki toborzó utakra, Vasvári és Petőfi is útnak indult. Amikor viszont a szeptemberi fordulat időszakában a radikálisok közeledtek Kossuthhoz, Petőfinél nem volt ennek nyoma.¹¹

Nyáry Pál segítette a költőt honvédtiszti kinevezéshez, aki többször fordult az Országos Honvédelmi Bizottmány elnökéhez is szabadságot és áthelyezési kérelmeivel. 1848. december 24-i levelében, polgártársnak szólítva Kossuthot, öntudatosan őrnagyi kinevezését és áthelyezését kérte, mert szerinte hiány van önfeláldozó vezetőkben. Valószínűleg a levele – a kormány Debrecenbe költözése miatt – nem jutott el az elnökhöz. Vetter Antal helyettes honvédelmi miniszterrel kialakult konfliktusa után, január 13-án Petőfi újra írt Kossuthnak, hasonlóan öntudatosan, kifejtve, hogy a nép között először az ő költeményei terjesztették azokat a szabadságeszméket,

⁹ SZÉCHENYI István, *Napló*, szerk. OLVÁNYI Ambrus, Budapest, Osiris, 2002, 1128; DEGRÉ, 193–194; URBÁN Aladár, *Batthyány Lajos miniszterelnöksége*, Budapest, Magvető, 1986, 361–365; SPIRA György, *A pestiek Petőfi és Haynau között*, Budapest, Enciklopédia, 1998, 178–194; KALLA, 91–93; KERÉNYI, 375–377. Urbán Aladár egy korábbi írásában az ügy mögött egy kormánybuktató konspirációt sejtet, amelynek Nyáryn keresztül Kossuth is részese volt. Miután a Batthyány-kormány helyzete stabil maradt, Kossuth – legalábbis Széchenyi szerint – elhatárolódott a radikálisoktól. URBÁN Aladár, *Petőfi népgyűlése körül: A költő 1848 májusi közéleti szerepéről*, *Kritika*, 1969/11, 32–35; SZÉCHENYI, 1130–1133. Spira cáfolja Urbán érveit, s azt is megjegyzi, hogy Petőfi ekkor nem akarta a kormány lemondását. SPIRA, 186–188.

¹⁰ VAJDA, 323–325; KALLA, 90, 93–96; KERÉNYI, 397–402.

¹¹ KALLA, 90, 96–97; KERÉNYI, 403–404, 407–409, 411–412.

amelyekért az most harcol. Bem seregéhez történő áthelyezését kérte, és szegény demokrataként anyagi támogatást is. Kossuth személyesen is fogadta, s teljesítette kérését, mert úgy tartotta, hogy „[k]öltőnek több szabad, mint másnak”.¹²

Petőfi jól érezte magát Bem mellett, viszonyuk bensőséggé vált, s több futárszolgálatot is teljesített a tábornok számára, valamint haditudósításokat írt a hivatalos lapba, a Közlönybe. Eközben újabb konfliktusai támadtak a katonai vezetőkkel, így Mészáros Lázár honvédelmi miniszterrel és helyettesével, Vetter Antallal is. A Bem Vécsey tábornokot bíráló jelentését sajtócikké formáló és publikáló Petőfi el is vesztette a kormányzó-elnök elnéző jóindulatát. Hiába dicsérte Bem Petőfit Kossuthnak, a költő a tábornoknak írt május 17-i leveléből tudjuk, hogy fogadtatása nagyon rideg volt, s Klapka helyettes honvédelmi miniszter is elmarasztalta őt, ezért ismételten lemondott tiszti rangjáról. Utolsó találkozásukra akkor került sor, amikor 1849. június 28-án Kossuth többekkel együtt Petőfit is felkérte, hogy tartson lelkesítő beszédet egy a főváros védelmére felhívó népgyűlésen. De az elmaradt, a kormány pedig Szegedre költözött, a költő nagy elégedetlenségére.¹³

Petőfi és Kossuth a személyes találkozásaiknál jóval többször szerepeltek együtt ideológiai konstrukciókban, Asbóth Jánostól Szekfű Gyulán át a kommunista Révai Józsefíg. Utóbbi a következtelen forradalmár Kossuthot a forradalom főszereplőit, Petőfi és Táncsics mellé illesztette. Szekfű Gyula liberalizmuskritikájában és hanyatlástörténeti koncepciójában Asbóth Jánostól vette át az érzelmi politikus, a „néptömegek igazgatásának” sémáját, amely egyoldalúsága ellenére is feltételezte, hogy mind Kossuth, mind pedig Petőfi kiválóan használta az új nyilvánosságot, sőt tágította is annak kereteit, s mindketten rendelkeztek a mozgósítás képességével, élőszóban és írásban is.

Esemény és történelem

Az alig létező kapcsolattörténet és az annál gazdagabb ideologikus sémák helyett jelen tanulmányban inkább azt vizsgálom, hogy a kultuszok és a nemzeti emlékezet e két kitüntetett alakja miként vett részt az 1848-as fordulatot, a modernkori történelmünk legjelentősebb változásait eredményező eseményekben, és hogyan látták abban saját maguk, esetleg a másik szerepét. Ennek értelmezésében a *történelmi esemény* konstrukciójáról kibontakozott, viszonylag újabb keletű diskurzus szempontjait hívom segítségül.

¹² PETŐFI Sándor *összes prózai művei és levelezése*, szerk. MARTINKÓ András, Budapest, Magyar Helikon, 1967, 475–476, 482–483; VACHOTTNÉ, II, 79; KALLA, 97–98; KERÉNYI, 413, 423, 425–426.

¹³ PETŐFI, 489–490, 497–503, 509; VACHOTTNÉ, II, 87, 101–106; KALLA, 90–91, 98–99; KERÉNYI, 427–431, 436–440, 442–443; HERMANN Róbert, *Goromba tábornokok, goromba költő: A Bem–Vécsey- és a Klapka–Petőfi-affér = Ki vagyok én? Nem mondom meg... Tanulmányok Petőfiről*, szerk. SZILÁGYI Márton, Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum, 2014, 122–187.

Amit ma március 15. vagy április 11. szimbolikus dátumaihoz kötünk, az valójában egy bő hónap eseményeit, eseménysorát sűríti magába. Hiszen az esemény sohasem áll magában, hanem szekvenciákba rendeződik, s azok már akkor strukturaként hatnak, amikor még nem is szilárdultak strukturává.¹⁴ Az első szempontom, hogy a történelmi aktor tudatában van-e tette jelentőségének, hiszen a mindennapi, szokványos, strukturaképző eseményektől nem feltétlenül különböztethetők meg a történelmi események. Amikor Kossuth 1848. március 3-i nagy beszédében arra szólította fel követársait, hogy „emeljük fel politicánkat a körülmények színvonalára”, és „merítsünk erőt a [...] nagy körülményekhez illő nagyszerű határozottságra”, akkor minden bizonnyal tisztában volt a helyzet jelentőségével. Persze egy ilyen kezdeményezést számos egyeztetés, tanácskozás előzött meg, ahol a következmények kalkulálása okozott nehézséget és vitát. Pest megye követe ezekben a vitákban nem engedett, csak azt fogadta el Széchenyi beszámolója szerint, hogy indítványát körültekintően fogja előadni.¹⁵ S hogy valamit a közönség is sejtett, azt az mutatja, hogy a karzatok zsúfolásig megteltek, s izgatott várakozás övezte az aznapi kerületi ülést.

Kossuth, már országosan ismert politikusként, először vehetett részt megyei követként az 1847 őszi megnyílt országgyűlésen. Ez az ő rendi státuszához mérten hallatlan nagy emelkedést jelentett. Az ellenzék hivatalos vezérével, Batthyány Lajos gróffal szorosan együttműködve hatalmas aktivitással vetette bele magát a törvényalkotási munkába, hogy a szokásosan vontatott országgyűlési munkálatok közt legalább a legsürgetőbb reformokat kivívják. De 1848. február végére kisebbségben maradt azzal a taktikájával, hogy a kormányzat politikai nyomás alá helyezésével fokozza az ellenzék egységét, és sikereket érjen el.

A több kérdésben is leszavazott, illetve visszalépésre kényszerült vezérszónok azzal próbálkozott, hogy nem csupán a Magyarországon bevezetett adminisztrátori rendszer felszámolását követelte, hanem az egész birodalom alkotmányos átalakítását (február 25.), de ellenzéki vezértársait nem tudta e lépés helyességéről meggyőzni.¹⁶ Csak a párizsi forradalom hírére vetette fel azt ismét, és fogadtatta el az ellenzék vezetőivel. Bátorságra és jó helyzetfelismerésre volt tehát szükség, hogy az adott feltételek közt ismét kezdeményezzen, hiszen alternatívaként az országgyűlés bezárása is felmerült. Így Kossuth a felirati vita formájában a politikai struktúra megváltoztatását, az alkotmányosság bevezetését tűzte ki célul. Azaz valódi képviseleti rendszert akart, és a bécsi bürokratikus, abszolutista kormányzat felszámolását követelte. A birodalom népeinek egyetértését, összetartozását, illetve a trónt azzal látta biztosíthatónak, ha minden tartományban áttérnek az alkotmányos kormányzásra. Tehát március 3-i beszédével és felirati indítványával innovatív módon kísérelte meg a hatalmi pozíciók átrendezését.

¹⁴ GYÁNI Gábor, *A történelmi tudás*, Budapest, Osiris, 2020, 147–149.

¹⁵ A beszédet közli: KOSSUTH, *A rendi országgyűlésen*, 619–628; VARGA, 26–27.

¹⁶ *Uo.*, 19.

A felirati indítványt elfogadta a kerületi ülés, majd másnap az alsótábla országos ülése is, de félő volt, hogy a főrendek – akik ebben a helyzetben kivártak – a szokásos módon visszavetik azt. Kossuth beszédét hamar lefordították németre, az örökös tartományoknak alkotmányt követelő sorait nagy lelkesedéssel olvasták Bécsben is, s azok ösztönzőleg hatottak az ottani forradalmi események kibontakozására. A hezitáló főrendekkel szembeni nyomásgyakorlás új módszerének tünt, hogy az alsótábla felirati javaslatát petíció formájában a szélesebb politikai társadalom is támogassa (március 5.). Ez megint egy innovatív elem volt, amely egyes történészek szerint szintén Kossuthtól származott.¹⁷ Valójában nem egészen így történt. Az Ellenzéki Kör választmánya március 4-én értesült a felirati javaslatról, de hiányolta abból a reformok részletesebb és konkrétabb megnevezését. A kivárás mellett döntöttek, s felvetették egy részletes program kidolgozását és kérvényezési mozgalom indítását az alkotmány újjáalakítása érdekében. Petőfi nem volt jelen az ülésen, hiszen a választmánynak sem volt tagja. Azonban ez a döntés sem nyugtatott meg mindenkit, ezért félig hivatalosan Irányi Dánielt küldték Pozsonyba, hogy lépjen kapcsolatba Kossuthal, és tudakolja meg az ellenzék Központi Bizottmányának – lényegében a pártta szerveződött ellenzék vezető testületének – szándékát. Kossuth helyeselte Irányi ötletét, hogy országos petícióval támogassák az országgyűlési ellenzékot, aki, visszatérve Pestre, ismét felvetette a petíció tervét. Az Ellenzéki Kör március 9-én Irinyi Józsefet bízta meg a dokumentum megfogalmazásával, s így született meg a tizenkét pont első változata, amelyet a Kör március 13-án fogadott el.¹⁸

A főrendek végül nem a petíciónak, hanem a bécsi forradalom hírének köszönhetően engedtek szabad utat a felirati javaslatnak. De abban, hogy a magyar országgyűlés küldöttségének követeléseit a következő napokban a Monarchiát irányító Államkonferencia is elfogadta, nemcsak a birodalmi fővárosban kitört forradalomnak és a hatalmi változásoknak volt szerepe, hanem annak is, hogy tartottak Magyarország elvesztésétől, és egy ottani felkelés kibontakozásától. A március 16-án éjszaka és 17-én reggel a március 15-i pesti eseményekről és más mozgalmakról érkező valós és álhírek a birodalmi vezetés ezen félelmét erősítették. Pozsonyba a gőzhajóval március 17-én hajnalban ért a pesti forradalom híre. Pozsony és Bécs között akkor már táviró kapcsolat volt. 16-án este 9-kor Pozsonyban népgyűlést tartottak, amely küldöttséget akart Bécsbe indítani, s azt is kilátásba helyezte, hogy ha az országgyűlési deputáció eredménytelenül tér vissza, akkor tömegestül mennek a birodalmi fővárosba. A pesti forradalom híre leghamarabb 17-én hajnal 3 órára érkezhett a Burgba, de a Petőfi vezette, Rákoson gyülekező seregről szóló hírek már 16-án keringtek Pozsonyban.¹⁹

Az Ellenzéki Körben vita folyt arról, hogy a tervezett petíciót milyen formában terjesszék. A „középponti ifúság”, a fiatal radikálisok március 12-én úgy döntöttek,

¹⁷ KOSÁRY, 453–454, 468; SPIRA György, *Petőfi napja*, Budapest, Akadémiai, 1975, 41; SPIRA, *A pestiek*, 18.

¹⁸ VARGA, 79–85; KERÉNYI, 353, 356.

¹⁹ VARGA, 97–98, 101–110, 125–137.

hogy a József-napi vásár kezdetére, március 19-re, vasárnapra francia mintára reformlakomát szerveznek, amely valójában egy népgyűlés lett volna, épp ezért a rákosi színhely is szóba jött. Petőfi nem volt jelen a Kör március 14-i ülésén sem, ahol határozott döntés nem született. Az ifjak azonnali és pesti aláírást akartak, mások (például Klauzál Gábor, Nyáry Pál vagy Csány László) országos köröztetést az ellenzék Középponti Bizottmányának szervezésében. Miután este 9-kor befutott a bécsi forradalom híre, a Pilvax ifjai döntöttek úgy, hogy lefűjják a reformlakomát, s másnap proklamálják a tizenkét pontot, vagyis aláírásgyűjtés helyett kiáltványt tesznek közzé. 15-ére amúgy is tüntetést terveztek az egyetemi hallgatókat a petíciótól eltolt rektori rendelkezéssel szemben.²⁰

Petőfi ennek a radikális tenni akarásnak tudott célt adni a sajtó azonnali felszabadításával. Ebből bontakozott ki aztán a pesti forradalom eseménysora. A kortársak szerint döntő szerepe volt a forradalom első lépéseinek megtételében, amelyhez nem kevés bátorságra is szükség volt. A sajtó felszabadítása határozott céllá vált, s meg is valósult, ahogy a helyben elérhető hatalmi központok (elsősorban a Helytartótanács) szimbolikus elfoglalása is.²¹

Petőfi, az események sodrában keletkezett feljegyzése szerint, elsősorban a sajtószabadság kivívását, a „magyar szabadság” születését értékelte az aznapi történetekben. Pár nappal később, március 17-én már azt írta, hogy e napot az eredményei „örökre nevezetessé teszik a magyar történelemben [s az] kezdetnek, nagyszerű, dicső”.²² Azaz csak kezdetnek tartotta a március 15-én történeteket, ahogy kezdet volt március 3-a is, hiszen általában időre van szükség ahhoz, hogy a történelmi esemény kifejtse hatását. Többnyire csak elindítja a struktúra bomlását.²³ Petőfi tehát tisztában volt tette jelentőségével, tudatosan készült is arra, s az eseménysort forradalomként élte meg. Aranyinak is azt írta, hogy mivel nem folyt vér, sokan el akarják a forradalom nevet vitatni mozgalmuktól, de ő azt mégis forradalomnak tartja, mert erőszakkal vívták ki a sajtószabadságot, és szabadították ki Táncsicsot.²⁴ Petőfi barátja, Jókai Mór szintén egyik főszereplője volt a március 15-i eseményeknek, az általa szerkesztett lap, az *Életképek* ugyanúgy a nap kivételességét emelte ki március 19-i beszámolójában:

²⁰ VARGA, 85–89, 94–96, 98–99; KALLA, 81–83; KERÉNYI, 353, 355; BORBÉLY Szilárd, *Férfikor és forradalom: Az ismétlés poétikája = Ki vagyok én?*, 378–381. A *Nemzeti dal* közösségfogalmának eltérő értelmezéséről: MILBACHER Róbert, *Dózsa György unokája: A Nemzeti dal közösség szemléletéről*, 2000, 2014/7–8, 70–81.

²¹ VAJDA, 316–318, 416–419; DEGRÉ, 177–181; VACHOTTNÉ, II, 56–62; VARGA, 90–93, 96, 98–101; SPIRA, *Petőfi*; SPIRA, *A pestiek*, 9–30; KALLA, 83–84; KERÉNYI, 355–359; SZILÁGYI Márton, *A vers napja: Petőfi Sándor*, Nemzeti dal = Sz. M., *Hagyománytörések: Tanulmányok az 1840-es évek magyar irodalmáról*, Budapest, Ráció, 2016, 225–243.

²² *Lapok Petőfi Sándor naplójából* = PETŐFI, 399, 404.

²³ GYÁNI, 153–154.

²⁴ PETŐFI, 396. Forradalmárként jellemzi őt Vajda János is: „ő is volt a legszélső forradalmár egész Magyarországon, aki proklamálta már 1848 márciusban azt, mit mások még 49-ben is koránlottak”. VAJDA, 327; KERÉNYI, 362–363.

„A magyar nemzet szabadsága e naptól kezdődik. A nemzet történetében ez volt az epochalis nap.”²⁵ A márciusi ifjak többsége persze osztotta ezt a véleményt. Az események kitervelőiben, végrehajtóiban tehát már a tettek elkövetése közben tudatosul az esemény történelemformáló jelentősége. Ám azok a kortársi beszámolók, amelyek nem lelkesedtek annyira a forradalomért, inkább az események erőszakmentességét emelték ki. Minél távolabb volt valaki érzelmileg és fizikailag az eseményektől, annál kevésbé látta azokat rendkívülinek vagy sorsfordítónak. A pesti események vidéken elterjedő hírei mindazonáltal napokkal, hetekkel később is lelkesedést váltottak ki.²⁶

A magyar országgyűlés küldöttsége sikerrel tért haza Bécsből, a nádor megbízta Batthyány Lajost kormányalakítással, az országgyűlés pedig ígéretet kapott a meghozandó reformok elfogadására. A politikai hatalom átrendezését és egy új társadalmi struktúra megalapozását szolgáló törvények megalkotását az éppen üléselőrendi diéta végezte el gyors törvényhozási munkában, igaz, működési formáit rögtön egy polgári parlamentéhez közelítette. Petőfi a *Lapok* március 24-i bejegyzése szerint reflektált arra, hogy az országgyűlés az azonnali jobbágyfelszabadítást azon alaptalan hírre mondta ki, miszerint ő 40 ezer paraszttal Rákoson gyülekezik.²⁷

A törvényalkotás így sem volt zökkenőmentes, hol a radikális követelésekkel – a sajtótörvénytervezet elvetésével, a választójogi cenzus ellenzésével – kellett számolni, hol pedig a birodalmi központ ellenállásával. A folyamatban a legélesebb konfliktust a március 28-i királyi leirat okozta, amely megpróbált fontos jogköröket elvonni az új, felelős minisztérium intézményétől. A válságot nemcsak a kormány lemondása, s a nádoron keresztül történő politikai nyomásgyakorlása segített kedvezően megoldani, hanem a pesti tiltakozások, tüntetések is, amelyek egyértelműen radikalizálódtak, köztársasági jelszavakat hangoztatva. A népgyűlés új, hathatós politikai eszköz lett, Pesten 3-4 naponta hívták össze, amelyeken Petőfi is többször beszédet mondott. Nyílt republikánus hitvallását publicisztikájában és *A királyokhoz* című versében is kifejezte, amely a március végi válságos napokban röplapokon is terjedt.²⁸

Az új alkotmányt megteremtő, a változásokat legalizáló áprilisi törvények tehát nem a szokványos tractatus dietalis menetében születtek meg, az alsótábla és vezérei rá tudták kényszeríteni akaratukat a felsőtáblára és a birodalom vezető köreire. Persze az elfogadott törvények még nem jelentették a viszonyok azonnali megváltozását. A történelmi esemény, eseménysor tehát a struktúrák tartós átalakulását idézi elő, az mozgatja meg, rendezi át azokat. Történelmi esemény akkor keletkezik, amikor a történelmi aktorok innovatív módon cselekednek, autonóm módon használják

²⁵ Életképek, 1848. március 19., 12. szám, 377.

²⁶ GYÁNI, 159–164; SPIRA, *A pestiek*, 53–56. Később Petőfi a *Históriai jegyzetekben* írta azt, hogy „Nyáry hevesen, csaknem dühösen protestál minden forradalmi szó ellen, tagadja, hogy ez forradalom”. PETŐFI, 481; HERMANN Róbert, *Egy visszhangtalan Petőfi-kézirat: a Históriai jegyzetek, Irodalomtörténeti Közlemények*, 2015/1, 39–40.

²⁷ PETŐFI, 406.

²⁸ PETŐFI, 407–408; KALLA, 86–87.

képességeiket, így az erőforrásokat, a kulturális sémákat az aktuális struktúrától eltérő kontextusokra is képesek alkalmazni, vagyis nem a szokványos, elvárható módon cselekednek, miközben lényeges szerep jut a kommunikációnak.²⁹

Kossuth a kormány Pestre érkezésekor, 1848. április 14-én az országgyűlés által végrehajtott fordulat történelmi jelentőségéről beszélt: „távozásunk és vissza tértünk között a világtörténet egy olly vonala fekszik, minőben Isten évezredekben egyszer szokta revelálni mindenható hatalmát”.³⁰ Arra, hogy egy nap jelentőségét érzékeli-e a történelmi ágens, lehet még egy példát hozni az 1848–49-es eseménysorból. A függetlenség kikiáltásának napját, 1849. április 14-ét Kossuth szintén történelmileg jelentős eseménynek gondolta, amellyel ténylegesen átrendezte a politikai struktúrát meghatározó alkotmány erővonalait: „E nap Magyarország történetében talán mind ekkoráig élt napok között a legnevezetesebb leend.”³¹ Ez volt az ő nagy napja, de nem lett az a politikai közösség, a nemzeté. Talán azért nem, mert az alkotmány, a politikai szerkezet lényeges átalakítása már 1848 áprilisában megtörtént. A függetlenségi határozat csak deklarálta azt a helyzetet, ami már hónapokkal korábban, az önvédelmi háború alatt kialakult. Így inkább szimbolikus gesztus volt, s nem állt mögötte még olyan konszenzus, „nemzeti egység” sem, mint az áprilisi törvények mögött, s politikai célszerűsége is megkérdőjeleződött később.

A konceptualizálás, a történelmi esemény megkonstruálása

A másik szempontom, hogy a történelmi esemény (noha kitervelői, végrehajtói már a tett elkövetésekor tisztában vannak annak történelemformáló jelentőségével) csak utólag, következményei ismeretében és egy jelentésadási folyamat révén nyeri el igazán jelentőségét és határozott értelmét. Quentin Skinner is azt jegyzi meg a kontextualista szövegeértés mellett érvelve, hogy az utókort jobban érdekli egy történelmi tett jelentősége, mint az, hogy mit is jelenthetett az adott tett a végrehajtója számára. A konceptualizálás és a kommemoráció időben elhúzódozó folyamata azonnal elindul, s általában azok az ágensek konstruálják meg így a történelmi eseményt, akik maguk is részesei voltak a történéseknek.³²

Petőfinek, tragikus sorsa miatt, mindössze egy éve volt, hogy elfogadtassa március 15-éről és saját szerepéről a maga értelmezését. Mint láttuk, ezt már azonnal, még

²⁹ GYÁNI, 151–153, 204–210.

³⁰ KOSSUTH, *A rendi országgyűlésen*, 738.

³¹ *Kossuth Lajos 1848/49-ben IV.: Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén*, Második rész, 1849. január 1. – április 14., s. a. r. BARTA István, Budapest, Akadémiai, 1953, 884.

³² GYÁNI, 154–159, 165–167, 210–212. QUENTIN SKINNER, *Jelentés és megértés az eszmetörténetben*, ford. JÓNÁS Csaba = *A koramodern politikai eszmetörténet cambridge-i látképe: John Dunn, John G. A. Pocock, Quentin Skinner és Richard Tuck tanulmányai*, szerk. HORRAY HÖRCHER Ferenc, Pécs, Tanulmány Kiadó, 1997, 25.

a március 15-i események hatása alatt elkezdte, hogy kiemelje annak fordulópont jellegét. E naplószerű reflexióit május 1-jén meg is jelentette, bár a kiadvánnyal nagy sikert nem aratott. Magam is osztom Szilágyi Márton álláspontját, aki a szövegről írt legfrissebb elemzésében meggyőzően érvel amellett, hogy a „naplót” ne csupán kor-dokumentumként olvassuk, hanem inkább olyan publicisztikaként, amelyben a szerző forradalmár, a tömegekre hatni képes írói önképét erősíti fel, történetmondásában pedig saját vezérszerepét és az események spontaneitását hangsúlyozza. Sőt, a szöveg, teszi hozzá Szilágyi, a legátfogóbb kísérlet arra, hogy a költő narratív formában elő-adja történelemformáló vezérszerepének vízióját.³³

Petőfi több versében is foglalkozott a nevezetes nappal, hogy kiemelje történelmi jelentőségét. A *15-dik március, 1848* (március 16.) hangsúlyozta egyrészt az eredményességet („Nagyapáink és apáink, / Míg egy század elhaladt, / Nem tevének annyit, mint mink / Huszonnégy óra alatt”), másrészt vezérszerepét: „Egy ilyen nap vezérsége, / S díjazva van az élet...”. A *márciusi ifjak* (1848. június) pedig a tettekészséget emelte ki: „Mi emeltük föl először / A cselekvés zászlaját”. Sőt, március 17-én a Rendre Ügyelő Választmányban az ő indítványára keresztelték át azokat a köztereket (Szabadsajtó utca, Március 15. tér, Szabadság tér), ahol a forradalom fontosabb eseményei zajlottak. Emich Gusztáv könyvkereskedésében Petőfi életnagyságú képét is elhelyezték, amely díszkivilágítást kapott.³⁴ Szimbólumteremtés is folyt, és az események szakralizálása is megkezdődött, az utóbbi persze később erősödött fel.

A kommemoráció is hamar kezdetét vette, hiszen mind a Pest megyei, mind a pesti városi választmány megemlékezett a forradalom egy hónapos fordulóján – bár Petőfi azt mondta, hogy nem hátra, hanem előre kell nézniük.³⁵ Választási kudarcát követően, éppen három hónappal a márciusi események után, június 15-én kelt *Nyilatkozatában* megemlékezett a nevezetes napról: „ma három hónapja, hogy március 15-dike volt, midőn első valék azok közt, kik a magyar nép szabadságáért szót emeltek, síkraszálltak!”³⁶ A forradalom évfordulóján Petőfi éppen úton volt, de az országban több helyen ünnepséget tartottak, így a kolozsvári színház „nemzeti örömnemep”-én két verse is műsorra került, a Közlöny pedig az ő versével (*Bizony mondom,*

³³ SZILÁGYI Márton, *Énkép, háttérben forradalommal: Lapok Petőfi Sándor naplójából* (kézirat). Köszönöm a szerzőnek, hogy megosztotta velem szempontjait, s rendelkezésemre bocsátotta még kéziratban lévő tanulmányát. Lásd még KALLA, 91.

³⁴ Pesti Hírlap, 1848. március 18., 2. szám, 230; Életképek, 1848. március 19., 12. szám, 380; Jelenkor, 1848. március 21., 35. szám, 139. Margócsy István a jelen tanulmány alapjául szolgáló konferenciaelőadásomat követő hozzászólásában arra is felhívta a figyelmet, hogy a radikális ifjak Marczius Tizenötödike néven indítottak lapot Pálffy Albert szerkesztésében, szinte azonnal az események után. De a Pesti Hírlap is új-rakezdte lapszámai számozását. Petőfiről Szegeden áprilisban utcát neveztek el, Pécssett pedig díszpolgárrá avatták. Vö. VARGA, 116; KALLA, 84–86, 91; KERÉNYI, 363.

³⁵ Pesti Hírlap, 1848. április 15., 30. szám, 334. A lap azt is megjegyezte, hogy „históriát írni közelről nem lehet”.

³⁶ PETŐFI Sándor, *Nyilatkozat a szabadszállási választás ügyében* = PETŐFI, 431.

hogy győz most a magyar...) is köszöntötte az évfordulót.³⁷ Kossuth viszont, aznapi leveléből tudjuk, nem tulajdonított nagy jelentőséget március 15-ének, „midőn egy kis pesti lármánál, egyéb nem történt”, így a katonai ellencsapásra készülődés lázában értetlenül állt megünneplése előtt is.³⁸

Petőfi, miközben a pesti forradalom jelentőségét hangsúlyozta, igyekezett kicsinyíteni az országgyűlés szerepét. Már naplójában is azt írta, hogy „[a]z országgyűlés igen szépeket beszélt, de a beszéd bármilyen szép, csak beszéd és nem tett”, vagyis a beszédet, a tehetetlenséget a cselekvéssel, a tettekészséggel állította szembe.³⁹ Hasonló tartalmú verseket március 15-e előtt és után is írt (*Az országgyűléshez*, 1848. február; *Megint beszélünk s csak beszélünk...*, 1848. április). A tehetetlenség, erélytelenség vádját aztán az új, felelős kormányra is kiterjesztette, a szerinte toldott-foldott alkotmány helyett pedig újat kívánt. Bár a népképviselői országgyűlés megnyitását verssel köszöntötte (*A nemzetgyűléshez*, 1848. július 4.), s az ünnepélyes megnyitón is jelen volt, de hamarosan azzal kapcsolatban is a kritikus hangok erősödtek fel benne, különösen az olasz segély és a hadseregállítási törvény vitái alatt. Eközben a kormánnyal szembeni bizalmatlansága is csak fokozódott. Egyik hírlapi cikke szerint szónokló politikusok helyett tette kész emberekre bízta volna az ország vezetését.⁴⁰

A két értelmezés egymást kizáró megkonstruálásában némi engedményt csak az Egyenlőségi Társulat 1848. szeptember 20-i, általa írt proklamációjában tett. Akkor a haza védelmében a nemzeti egységet kellett hangsúlyoznia, az esküszegő királlyal és Ausztriával szemben: „Fölkeltünk mi is, magyarok, fölemeltük a szabadság eltiport zászlaját: Pozsonyban Kossuth, Pesten az ifjuság.”⁴¹ E válságos napokban Kossuth is közeledett a radikálisokhoz, a mozgósítás, toborzás során pedig maga is közvetlenül a néphez fordult, ő is népszónokká vált. Kossuth szónoki hatásáról, a nép, majd a katonák előtt mondott beszédeiről Vajda János is megemlékezett naplójában, ahogy Petőfi szónoki képességeiről is: „látszott, hogy az embernek a forradalom olyan sajátlagos természete, mint a Vezuvnak az olykori tűzhányás.”⁴²

Kossuthnak nem csupán e „forradalmas” év, hanem egy hosszú, emigrációban töltött élet állt rendelkezésére ahhoz, hogy elfogadtassa a történeletről a maga

³⁷ Közlöny, hivatalos lap, 1849. március 15., 53. szám, 186, 188; KERÉNYI, 431–432. Az első évfordulón tartott megemlékezésekről: ERDÉLYI MÓNICA, „Emlékezetek sokszor e' napra, és imádjátok Istent”: *Március 15. emlékének megszerkesztése 1849-ben = Idő és emlékezet: Tanulmányok az időről az ezredfordulón*, szerk. BARNÁ GÁBOR, Budapest, Kairosz, 2005, 167–179.

³⁸ Kossuth Lajos 1849. március 15-i levele feleségéhez = Kossuth, *A Honvédelmi Bizottmány élén*, 655.

³⁹ PETŐFI, 401. Egy névtelen röpirat szerzője is hasonlóan értékelte a helyzetet: „Poson csak gondolá, de nem tett semmit [...] Pest gondolá és a gondolatnak életet adott.” VARGA, 93.

⁴⁰ PETŐFI, 409–410, 444–448, 456–458; KALLA, 96–97; KERÉNYI, 397–400, 407–408. Évtizedek múlva, amikor iratai kiadásakor Kossuth Helfy Ignác unszolására véleményt formált Petőfiről, magát tartotta a cselekvés emberének, nem pedig a költőt, aki „mint cselekvési ember nem számított”, de azért tudott lelkesíteni. Kossuth Lajos 1882. szeptember 2-i levele Helfy Ignácnak = PÁNDI, 616–617.

⁴¹ PETŐFI, 458–462; KALLA, 96–97; KERÉNYI, 408–409.

⁴² VAJDA, 325–328.

koncepcióját. Általában nem ismerte el a pesti események jelentőségét a struktúra megváltoztatásában. Pedig tudomása volt az ott történekről, ahogyan a *Nemzeti dal*-ról is. Wesselényi Miklós báró 1848. március 23-i levelében a versről is említést tett neki, s azon aggódott, hogy ezután a nép nem fog előjáróinak engedelmeskedni.⁴³ Eltérő értelmezését már közvetlenül a pesti események után, még az áprilisi törvények megalkotásának folyamatában világossá tette, amikor a város küldöttsége az országgyűlés Pestre költözését szorgalmazta, ami régi ellenzéki követelés volt, s a tizenkét pont is tartalmazta. Az igényt már a március 15-i városháza előtti népgyűlés megfogalmazta, s másnap délelőtt a küldöttség tagjait is megválasztották. Kossuth a válaszában a rend és a békés átalakulás fontosságát emelte ki, majd hozzátette, hogy „én Buda-Pest város lakosságát e hazában kimondhatatlan nyomatékosnak, s Buda-Pestet az ország szívének tartom, de urának soha tartani nem fogom”, ezért Pest nem léphet a nemzet egésze helyébe, nem sajátíthatja ki annak szuverén döntési jogait. Annak ellenére nyilatkozott így, hogy tudomása volt róla, hogy az országgyűlés Pestre költözését nemcsak a radikálisok szorgalmazzák, hanem többen, például Klauzál, Vörösmarty, a Pesti Hírlap, sőt Pest megye is attól reméli a további mozgalmak és agitációk lecsendesítését, megfékezését.⁴⁴

Kossuth természetesen az országgyűlés szerepét emelte ki a változásban, bár utolsó, Szentkirályi Mórral együtt jegyzett követjelentésében nagyon általánosan az országos mozgalmakra is utalt: „[az új törvények] alapja jövő kifejlődésünknek, miket az isteni gondviselés, és az események hatalma mellett, azon erélyességnek köszönhetünk, melyel a haza polgárai felemelkedve az események színvonalára, törekvéseinket pártolták”.⁴⁵ Sőt, magára a változás megvalósítására, a tömegmozgalmak és az alkotmányos átalakulás összekapcsolódására is kitért: igaz, nem a pesti, hanem a bécsi eseményekre hivatkozott, ugyanis az ottani polgároknak, különösen az egyetemistáknak volt köszönhető, hogy Metternich rendszere, a „szolgaság rendszere” megdőlt. Azonban azt is hozzátette, hogy a magyar nemzet kezdeményezése adott döntő lökést a bécsiek mozgalmainak, akik vért is ontottak a szabadságért, és az eredményezte a magyarországi alkotmányos fordulatot, valamint az alkotmány kivívását Ausztriában. Vagyis elbeszélésében inkább a magyar országgyűlés és a bécsi forradalmi központ egymást erősítő kölcsönhatásai hozták meg a sikert.⁴⁶

Mégis inkább azt hangsúlyozta, hogy Magyarországon nem a forradalom, hanem a reformfolyamat beérése vezetett a nagy horderejű átalakuláshoz. Már július 11-én a népképviselői országgyűlésen mondott nagy megajánlási beszédében visszautasította

⁴³ VARGA, 100–101. Pulszky Ferenc is azt írta visszaemlékezésében, hogy az országgyűlés a pesti eseményeket egy nagy népgyűlésnek tekintette. PULSZKY Ferenc, *Életem és korom*, Budapest, Franklin, 1884, II, 290.

⁴⁴ KOSSUTH, *A rendi országgyűlésen*, 674–677, idézet: 675; VARGA, 105, 120–124, 139–145, 168–169; URBÁN, *Batthyány*, 66–67; SPIRA, *A pestiek*, 25, 36, 63–66.

⁴⁵ *Szentkirályi és Kossuth utolsó követjelentése Pest megye közgyűléséhez*, Pest, 1848. április 16. = KOSSUTH, *A rendi országgyűlésen*, 742.

⁴⁶ Uo.

azt a véleményt, hogy „Magyarország valamely pártütés vagy revolutio útján csikarta volna ki a fejedelemtől jogait és szabadságait”.⁴⁷ Később ez a reláció csak erősödött véleményében, de ezzel már nem annyira a tömegmozgalmak elutasítása volt a célja, habár a válságos szeptemberi napokban tett arra is utalást, hogy az országot nem utcai mozgalmak, hanem a törvényhozás mentheti meg, mégpedig úgy, ha biztosítanak számára megfelelő eszközöket.⁴⁸ Ez akkor már inkább törvényességi kérdés volt. Hiszen Kossuth az önvédelmi háború feltételei között eljárásának legitimitását igyekezett biztosítani, elsősorban annak hangsúlyozásával, hogy a jogszerűség és az alkotmányosság az ő oldalukon áll, azt ellenfeleik sértették meg. A jogszerűség hordozója, az alkotmányosság legfontosabb tényezője pedig mindinkább az országgyűlés maradt.

Többször kifejtette, hogy az 1848-as törvényeket nem a forradalom szülte, bár a külföldön lezajlott forradalmi mozgalmaknak volt abban szerepe, hogy sikerült gyökeres reformokkal az országot újjáteremteni.⁴⁹ Az emigrációban, angliai előadásain is kiemelte az 1848-as törvények jelentőségét, s azt, hogy a reformok nem hirtelen, a forradalmak hatására keletkeztek, hanem régóta érlelődő folyamatok eredményeként születtek meg. Akkor sem volt hajlandó a pesti eseményeket forradalomnak nevezni, forradalom csak Bécsben és a nemzetközi politikai térben volt, majd egészen sajátos váltással, lényegében felelevenítve egy 1847-es jegyzetében foglaltakat, az udvarnak, az uralkodóháznak az alkotmányosság útjáról történő letérését, vagyis a jogfolytonosság egy másfajta megtörését nevezte forradalomnak.⁵⁰

Míg Petőfi öntudatosan rögzítette közönsége számára az eseményeket alakító szerepét, Kossuth általában nem, vagy csak kicsinyítő perspektívában szólt saját érdemeiről. Mégis, az események általa közvetített jelentésadása jól sikerült neki. Ezt az is mutatja, hogy évtizedek múlva – igaz, már kultuszelemekkel jócskán keveredve – úgy élt tevékenysége a nemzeti emlékezetben, mint amely a ragyogó korszak, a reformkor, de főként 1848 és 1849 előidézője volt; s úgy beszéltek Kossuthról, mint aki az új Magyarország alapjait vetette meg, a hazát újjáalakítva. Nevét a negyvennyolcas törvények megalkotásával, a negyvennyolcas fordulattal kapcsolták össze. Alakja a kollektív emlékezetben történelmi léptékűvé vált, egyesek olyan történelmi személyiségnek tartották, akinek tettei már a történelem részét képezik.

Annak ellenére, hogy 1848–49 folyamán (persze később is) Kossuth több fórumon és erőteljesebben tudta érvényesíteni a maga értelmezését, a versengő dátumok,

⁴⁷ Kossuth Lajos 1848/49-ben II.: Kossuth Lajos az első magyar felelős minisztériumban, 1848 április–szeptember, s. a. r. SINKOVICS István, Budapest, Akadémiai, 1957, 435.

⁴⁸ *Uo.*, 911.

⁴⁹ KOSSUTH, A *Honvédelmi Bizottmány élén*, 877, 897–898.

⁵⁰ KOSSUTH Lajos, *Értekezés Magyarországról* = K. L., *Irataim az emigrációból II.: A villafrancai béke után*, Budapest, Athenaeum, 1881, 163–164, 183, 186–191, 260. Álláspontja fontos diplomáciai összefüggéseiről lásd LÉVAI Csaba, *Egy magyar politikus az amerikai belpolitika útvesztőiben: Henry Clay viszonyulása Kossuth Lajos egyesült államokbeli látogatásához (1851–1852)*, Aetas, 2014/2, 51–61. Lásd még KOSSUTH, A *rendi országgyűlésen*, 244.

valamint a hozzájuk kapcsolódó közösségi élmények közül mégis március 15., vagyis a pesti forradalom napja vált a nemzeti emlékezet kitüntetett pontjává. Valószínűleg azért, mert nagyobb közösségi élményt idézett fel, s így átélni is könnyebb volt, mint a Kossuth által hangsúlyozott eseményeket. S mivel „fesztivál” jellegű történelmi tapasztalatot közvetített, szuggesztívebb szabadságélményt hordozott, amely idővel, egyre nagyobb történelmi távlatból az egész év tartalmi elemeit, tehát a forradalmat, a szabadságharcot, a függetlenségi háborút, s olykor még a mártírok emlékét is magába olvasztotta. Ezt Kossuth is elismerte, amikor, túl a nyolcvanon, kijelentette, hogy március 15. pártkülönbség nélküli nemzeti ünnep lett.⁵¹

MIRU GYÖRGY
egyetemi docens
Debreceni Egyetem
miru.gyorgy@arts.unideb.hu

The Day of Petőfi, the Year of Kossuth, or Who Makes History and How?

Abstract: This paper examines the role of Petőfi and Kossuth – two important figures in the Hungarian historical memory – in the events of 1848 which was a turning point in history, and it led to changing the existing structures. Moreover, the paper discusses how Petőfi and Kossuth tried to interpret recent historical events and the ways they tried to make the public accept these interpretations.

Keywords: Sándor Petőfi, Lajos Kossuth, historical event, historical memory, March 15

DOI: 10.37415/studia/2023/3-4/76-89.

Open Access: Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) 

⁵¹ Kossuth Lajos 1887. március 20-i levele Kiskunfélegyháza városának = KOSSUTH Lajos *iratai*, s. a. r. KOSSUTH Ferenc, Budapest, Athenaeum, 1904, X, 249; Március 15-e nemzeti emlékezhelyé válásáról és az ünnep tartalmáról lásd M. LOVAS Krisztina, *Ki mire emlékezett március 15-én a dualizmus korában? Az ünnepségek alakulása az aktuális politikai konfliktusok tükrében*, Századok, 2017/6, 1223–1246.